

EEN TROPISCHE SCHELP OP HET STRANDJE NABIJ HET
PAARD VAN MARKEN: EEN HERINNERING AAN DE TIJD
VAN DE VERENIGDE OOST-INDISCHE COMPAGNIE
(V.O.C.)



In september 2009 bracht ik een bezoek aan Marken om daar de strandjes van de Gouwzee en het Markermeer te onderzoeken op de aanwezigheid van Korf- en Quaggamossels, twee invasieve soorten die bezig zijn om het IJsselmeer te veroveren. Ofschoon ik op één plaats inderdaad Korfmossels aantrof (waarover ik binnenkort iets hoop te schrijven), ging de glorie uit naar de vondst van een kleine, tropische schelp in het aanspoelsel aan de noordoostzijde van het dammetje dat de vuurtoren "het Paard" met Marken verbindt. Dit schelpje bleek een Honingkauri *Erosaria helvola* (de meer gebruikelijke oude naam luidt *Cypraea helvola*) te zijn, een soort die wijdverspreid voorkomt in de Indische en Grote of Stille Oceaan. Het schelpje was weliswaar zwaar beschadigd en versleten, het vertoonde namelijk een groot gat in de "rug" of bovenzijde, maar dat verminderde in het minst mijn enthousiasme.

De schelpen die normaal aanspoelen op het strandje nabij "het Paard" zijn zeeschelpen, die vroeger in de Zuiderzee leefden, of zoetwaterslak-

ken en mossels uit het huidige Markermeer. De vraag luidt dan ook hoe komt een tropische schelp op een Marker strandje terecht?

Tropische Kauri's spoelen hier en daar op het Noordzeestrand aan. Bekende vindplaatsen zijn Egmond aan Zee en de Zeeuwse eilanden (van Benthem Jutting, 1955; Flonk & van Pel, 1990). Op Walcheren zijn in het verleden zelfs zoveel Kauri's aangespoeld dat ze gebruikt werden als fiches tijdens gezelschapsspelen. Dergelijke Kauri fiches werden daar keutjes genoemd (Buijse, 1993).

Ook elders heeft men Kauri's aangetroffen bijvoorbeeld tijdens de drooglegging van de Wieringermeer en in grond afkomstig uit de Diemerpolder (een voormalige stortplaats van vuil uit de Amsterdamse grachten), dat gebruikt werd voor het nieuwe tracé van de A-1 ter hoogte van Diemen (Karnekamp, 1983, 1984 en 1987). Het verband tussen al deze vondsten is de Verenigde Oost-Indische Compagnie (V.O.C.).

Wanneer de V.O.C.-schepen rijkbeladen terugkwamen van hun verre reis, dan is het meerdere malen gebeurd dat dergelijke schepen in het zicht van de haven toch nog ten onder gingen. In het ruim van deze schepen lagen vaak zakken die gevuld waren met Kauri schelpen. Een dergelijke lading had twee functies: het fungeerde als ballast om de schepen meer stabiliteit te geven tijdens hun lange reis, maar aangekomen in de thuishavens werden de Kauri's voor goed geld doorverkocht aan de West-Indische Compagnie, die met behulp van deze Kauri's of schelpengeld slaven kocht in West Afrika¹. Kauri's waren namelijk een "wettelijk" betaalmiddel in een groot deel van West Afrika. De slaven werden daarna door de schepen van de West-Indische Compagnie naar Amerika verscheept waar ze op de beruchte slavenmarkten voor veel geld, dit keer echt geld, verkocht werden. Niet alleen de West-Indische Compagnie handelde op deze wijze maar ook Portugese kooplui.

Het is bijna zo goed als zeker dat de Honingkauri gevonden op het strandje nabij "het Paard" van Marken ook tot de lading van een V.O.C.-schip heeft behoord. Hoewel de V.O.C. zelf niet direct in de slavenhandel betrokken was, verschaften zij aan de West-Indische Compagnie de "muntenheid" om de slavenhandel te runnen. Een duistere episode in de geschiedenis van zowel de Verenigde Oost-Indische als de West-Indische Compagnie.

¹ Het is opmerkelijk dat ondanks het feit dat door de introductie van Kauri's in West Afrika ontelbare mensen als slaaf onder erbarmelijke omstandigheden naar Amerika werden vervoerd, in de Republique de

Guinea de laagste munteenheid cauri genoemd wordt en een Kauri inderdaad op het muntje van 50 cauris staat. Ook in Ghana vertonen de laagste munteneenheden: 1 cedi en 5 en 50 cedis een afbeelding van een Kauri, want cedi is een lokale naam voor Kauri.

Henk Mienis

Geraadpleegde literatuur

Bentham Jutting, W.S.S. van, 1955. Vondsten van tropische kauri's in Nederland. *Basteria*, 19 (1): 1-6.

Buijse, J.A., 1993. Soortsamenstelling en herkomst van tropische kauri's in gebruik bij een oud Zeeuws gezelschapsspel. *Basteria*, 57 (4-6): 115-124.

Flonk, A. & Pel, P. van, 1990. Kaurivondsten in Nederland. *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging*, 255: 714-720.

Karnekamp, C., 1983. Een bijzondere vondst in de bodem bij Diemen (*Cypraea tigris*). *De Kreukel*, 19 (11): 10.

Karnekamp, C., 1984. Wederom bijzondere vondsten in de bodem bij Diemen (*Monetaria moneta*, *M. annulus*, *Patella vulgata*). *De Kreukel*, 20 (2): 22.

Karnekamp, C., 1987. *Cypraea*'s uit de bodem van Diemen, N.H., (wegtracee in aanlegrijksweg 1). (*Cypraea cf. isabella*, *C. lynx*, *C. erosa*, *C. argus*). *De Kreukel*, 23 (5): 59-64.

Correspondentie adres van de schrijver: National Collections of Natural History, Dept. Zoology, Tel Aviv University, IL-69978 Tel Aviv en National Natural History Collections, Berman Building, Hebrew University of Jerusalem, IL-91904 Jerusalem, Israel, of p/a Scholeksterhof 36, 1444 AS Purmerend. E-mail: mienis@netzer.org.il



